

Toimetus ja tallitus
TALLINNAS,
S. Brooksmägi nr. 8.
Telefon nr. 158.
(Sõjawäe keskjaamast)

Toimetaja kõnetunnid
kella 12—1.

SÕDUR

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI.
ILMUB ÜKS KORD NÄDALAS
Sõjawägede staabi väljaandel.

Tellimise hind:
1 aasta peale 40 marka
1/2 " " 20 "
1/4 " " 10 "

Kuulutuste ja teada-
annete hind: Iga kor-
pusrea eest 2 marka.

Tellimisi ja kuulutusl võtavad vastu kõik wabarligi postiasutused ja era-raamatukauplused.

Nr 46.

Laupäewal, 13. nowembril 1920.

II. aastakäik.

Siisukord.

pidise wäeosade ja asutuste ümbermuudustamise eht
koosfeisude küsendamise puhul ilma kohtadeta jääwad.

Ametlik osa:

1. Väljawõtted Sõjainistri päewa-
käskudest.
2. Väljawõtted käskudest Wabarligi
sõjawägedele.
3. Priitkoolisaajate õppur-sõdurite ni-
mekiri.
4. Seadus kaupade, toiduainete ja loo-
made väljaweo kohta 10-werstalisise
piiriäärsele maarippa ja üle riigi-
piiri.

Üleüldine osa:

1. Wabadussõjas langenute mälestuse
igawestamine.
2. Rudendorffi sõjamälestused.
3. Ajakirjanduse ülewaade.
4. Kuulutused.

Nr. 1081.

Tallinnas, 31. oktoobril 1920.

Minu päewaläsu 9. maist 1920. a., nr. 253 käsen
lugeda maksuwetatks, 1. nowembrist f. a. arwates.

Peale ülemalnimetatud tähtaja wäeosadest ja asu-
tustest mitmesugustel põhjustel teenistusest wabaštawa-
tele eraisikutele palgamaksimist toimetada üleüldistes
töökaitse seadustes ettenähtud korra järele, f. t.
teenistusest wabaštamise üle 2 nädalat etteütelbes wõi
päewapealt wabaštamisel 2 nädala palka ettematstes.

Nr. 1082.

Tallinnas, 31. oktoobril 1920.

§ 1. Sõja-kooli ja Sõjawäe Tehnika kooli
alalised lektorid on kohustatud nende koosfeisude järele
määratud palga eest loenguid pidama 18 tundi nädalas.
Merewäe Kadettide kooli lektorid — 24 tundi. —
Repetiitsioonide, eksamite ja praktiliste tööde peale tarwi-
tataw aeg lugeda nimetatud tundide arwusse.

§ 2. Minu päewaläsu 3. juunist 1920. a.,
nr. 396 osaliseks muutmiseks käsen eelmises paragrafis
nimetatud koolide lektoritele loengute eest järgmiselt
taju maksta.

1) Alalistele lektoritele, üle § 1-es tähendatud aja
eest, ja ajutistele lektoritele — riigiteenistuses olewa-
tele -- 50 marka tunnis.

2) Prantsus- ja ingliskeele lektoritele tehnilistel
aladel (kus on tarwilik kõrgem matemaatika) — kes
riigiteenistuses ei ole, kuni 75 marka.

3) Kooli ohwitseridele tunniplaanis äranähtud mää-
rustustude loengute eest 15 marka tunnis.

Päewaläst lugeda maksuwats 1. oktoobrist f. a.

Nr. 1100.

Tallinnas, 9. nowembril 1920.

Uwaldan teadmiseks „Riigi Teatajas“ nr. 183/184
awaldatud teadaande Riigikoogu walimiste asjus:

Riigikoogu walimise, rahwahealetamise ja rahwa
algatamise õiguse seaduse § 49 põhjal annab Wutawa

Ametlik osa.

Wäljawõtted Sõjainistri
päewaläskudest.

Nr. 1080.

Tallinnas, 31. oktoobril 1920.

Minu päewaläskude nr. nr. 21 p. 6 ja 863-a
f. a. osaliseks muutmiseks käsen 1-st now. f. a. demo-
biliseeritawatele ohwitseridele, arstidele ja ametnikkudele
ühe kuu palga ja toiduainete wäärtuse ettemaksimist
ära lõpetada, peale nende ohwitseride, arstide ja amet-
nikkude, kes enne 1-st nowembri f. a. lahkmise palwed
fisje on annud, misjagused palwed aga teenistuse huwi-
des weel täitmist pole leidnud, ja nende — kes edas-

Rogu juhatus teada, et tema korraldusel valmistatawate Riigilogu walimisfedelitele trükitakse:

1) Rõigile walimisfedelitele ühine pealkiri: Riigilogu walimised aasial 1920.

2) Wastawa walimisringkonna nimetus ja walimisfedeli nr.,

3) Wastawa kandidaatide nimekirja sisiseandja organistatsooni nimetus, kui siseseantud nimekiri sellega warustatud oli.

4) Iga kandidaadi kohta: a) järjekorra nr., mille all kandidaat nimekirjas, b) kandidaadi perekonnanimi, d) nimi, e) elukoht (linn, alew wald jne.).

Walimissfedelite eeskujud on waatlemiseks ülesseatud Wutawa Rogu ja wastawate ringkonna komiteede kantseleides.

Tallinnas, 27. oktoobril 1920 a. Wutawa Rogu esimees: A. Kei. Sekretäär: S. Martna.

Kindralstaabi Kindral-Major **Larka.**
Sõjaministri eest.

Wäljawõtted käskudest Wabarligi sõjawägedele.

Nr. 1101.

Tallinnas, 29. oktoobril 1920.

1-se Diviisi loomaarsti weterinäär-leitnant Karl Pitter art ülendusse weterinäär-alamkapteniks, wanusega 25-st detsembrist 1919.

Nr. 1104.

Tallinnas, 30. oktoobril 1920.

§ 1. Sakala partisaanide polgust junkur Masari Beloussow ülendusse lipnikuks, wanusega 16-st detsembrist 1918.

Nr. 1105.

Tallinnas, 2. novembril 1920.

Infeneri bataljonist leitnant Rudolf Joonits ülendusse alamkapteniks, wanusega 26-st detsembrist 1919.

Kindralstaabi Kindral-Major **Larka.**

Sõjaministri eest.

Briitkooli saajad õppur-õdurid.

Nimekiri nr. 4.

(Särg *).

1. Aaron, Johannes	8. Araf, Wiktor
2. Altmann, Albrecht	9. Baltser, Eduard
3. Amberg, Eduard	10. Derrit, Aleksander
4. Anderson, Theodor	11. Dreher, Oswald
5. Annof, Julius	12. Elbrecht, Alfred
6. Anton, Paul	13. Ernits, Jakob
7. Araf, Alfred	14. Futs, Johannes

15. Gabriel, Gotfried	80. Looberg, Adalbert
16. Gustawson, [Konstantin	81. Loorits, Elmar
17. Hein, Arnold	82. Loorits, Arthur
18. Herodes, Arthur	83. Lootsmann, Johann.
19. Holland, Feliks	84. Lorop, Johannes
20. Hunt, Reinhold	85. Lubi, Oskar
21. Imelik, Johannes	86. Luha, Oskar
22. Jaanson, Jüri	87. Luit, Jaan
23. Jakobson, Eduard	88. Luuberg, Otto
24. Jalasto, Reinhold	89. Maling, Theodor
25. Järweküll, Georg	90. Manitsky, Edgar
26. Jõgi, Johannes	91. Martinow, Paul
27. Jungermann, Karl	92. Martinson, Walter
28. Juurik, Martin	93. Matsen, Gastaw
29. Jürmann, Werner	94. Männik, Arnold
30. Kaalep, Johannes	95. Männik, Paul
31. Kalamees, Elmar	96. Märtsen, Harry
32. Kampus, Hans	97. Michelson, August
33. Kapsia, Oswald	98. Mikhelson, Jaan
34. Kare, Roman	99. Mikk, Hans
35. Kaup, Adolf	100. Mikkor, Albert
36. Kärner, August	101. Miller, Reinhold
37. Kiib, Aleksander	102. Minka, Woldemar
38. Kiitvit, Hans	103. Moora, Harry
39. Kitas, Johannes	104. Mõite, Johannes
40. Kippasto, Arnold	105. Mõtus, Arnold
41. Kirpson, Edgar	106. Mõlder, Karl
42. Kitiwell, Paul	107. Mürrišep, Eduard
43. Kind, Peeter	108. Neumann, Eduard
44. Kleemann, Otto	109. Nõmmik, Peet
45. Knude, Albert	110. Kuff, Runo
46. Koger, Elmar	111. Kurrit, Ernst
47. Kops, Woldemar	112. Oisjar, Edgar
48. Kreeela, Michail	113. Onno, Aleksander
49. Kruus, Hans	114. Ormisson, Karl
50. Kruusel, Jakob	115. Ott, Johannes
51. Kubbo, Erich	116. Dumapuu, Johan
52. Kull, Johannes	117. Pals, Johannes
53. Kull, Ernst	118. Päs, Mox
54. Kuningas, Jaan	119. Pedari, Julius
55. Kurwits, Eduard	120. Perli, Feliks
56. Lahemann, [Johannes	121. Peterson, Herman
57. Lapp, Eduard	122. Pill, Johannes Märdi p.
58. Laretei, Johannes	123. Pill, Johannes [Petri p.
59. Lasn, Hugo	124. Piller, Nikolai
60. Lasmann, August	125. Pliimann, Richard
61. Laut, Johannes	126. Preeks, Arnold
62. Landberg, Arnold	127. Pullisaar, Jaan
63. Lätt, Johannes	128. Püllkof, Herbert
64. Leefit, Raimund	129. Raudepp, Hugo
65. Leets, Sergei	130. Raudepp, Jaan
66. Leinwall, Arnold	131. Rammo, Bruno
67. Leist, August	132. Räägo, Armin
68. Lemberg, Jaan	133. Rämmann, [Richard
69. Lepit, August	134. Rebane, August
70. Lepp, August	135. Rebane, Hans
71. Liblik, Elmar	136. Rebane, Arthur
72. Liim, August	137. Reinbach, Jaan
73. Liitwal, Paul	138. Reimann, Rudolf
74. Lille, Bernhard	139. Reinholm, Joosep
75. Lillioja, Eduard	140. Ringensfeldt, Ernst
76. Limberg, Hugo	141. Ront, Anton
77. Linder, Elmar	142. Rotenbort, Wiktor
78. Lohur, Johannes	143. Rõõm, Aleksand
79. Lond, Anton	

*) Waata „Sõdur“ nr. 26, nr. 27. ja nr. 37.

144. Ruubel, Edgar	169. Tannebaum, Felix
145. Ruus, Karl	170. Teinfeldt, Martin
146. Saar, August	171. Tiganik, Leonhard
147. Sabolotny, [Woldemar]	172. Tikmann, Rudolf
148. Saom, Eduard	173. Tomberg, Nikolai
149. Saffian, Oskar	174. Topp, Aleksander
150. Saffian,	175. Tõnisson, Alfred
151. Schulz, Felix	176. Tõnisson, Karl
152. Seestrand, Lembit	177. Treufelst, Heinrich
153. Semper, Johannes	178. Tschaffar, Hugo
154. Sepp, Peeter	179. Tullff, Karl
155. Siimann, [Augustin]	180. Tuul, Johannes
156. Sittar, Johannes	181. Unt, August
157. Sild, Eugen	182. Unt, Aleksander
158. Simonson, [Bernhard]	183. Urbel, Heinrich
159. Simson, Nikolai	184. Waga, Johannes
160. Sobolew, [Aleksander]	185. Waling, Eduard
161. Sommer, Rudolf	186. Waltmann, Felix
162. Soonberg, Eduard	187. Wasla, Richard
163. Sowa, Wiktor	188. Woldemann, [Eduard]
164. Stufis, Hedmar	189. Woldemann, Johan
165. Suik, Karl	190. Wellig, Hugo
166. Sufi, Arnold	191. Weske, Richard
167. Taarien, August	192. Wihwelin, Karl
168. Tammihaar, [August]	193. Wirmann, Walter
	194. Wits, Walter
	195. Wõmma, Johannes

§ 5. § 1 tähendatud maarippa kui ka riigipiiridest väljasõitjad mõivad toidunaineid ja teisi asju ilma loata ühes wõtta kaubandus-, tööstus- ja tootlusministrite poolt väljaantawate sellekohaste määrustega kindlaks tehtud arwul.

§ 6. §§ 3 ja 4 wastu esijaid karistatakse rahatrahwiga kuni 10.000 margani ehk arestiga ehk mõlema karistusega koos. Peale selle wõetakse asjad ära.

§ 7. Ilma § 2. eitenähtud asutuse loata riigipiiridest väljaveetawad kaubad, toiduained ja loomad loetakse salataubaks.

§ 8. Salatauba väljavedamises süüdlasi (Tolliseadus § 1045 ja 1046) karistatakse peale salatauba äravõtmise weel rahatrahwiga: tollimaksu alla käivate kaupade eest tollimaksu 10 kordse suuruses ja väljavedamiseks keelatud kauba eest — kauba wäärtuse 3 kordse suuruses ning peale selle kinnipidamisega türmis.

Süüd pehmenawatel põhjustel wõib kohus ainult rahatrahwi määrata.

§ 9. Teist korda salatauba väljavedamises süüdlasi karistatakse peale salatauba äravõtmise weel rahatrahwiga eelmises paragrafis (§ 8) tähendatud rahatrahwi kahelkordse suuruses ja peale selle kinnipidamisega parandusmajas mitte üle kolme aasta.

§ 10. Süüdlasi salatauba väljavedamises ehk niisuguse kauba hoidmises wõi wastuwõtmises, mille kohta tal kindlasti teada oli, et see wabariigi piiridest salajaselt väljaveoks on määratud, kui niisugust tegevust kuritegususega harjumuse pärast ehk äriasjana toimetati, karistatakse peale salatauba äravõtmise rahatrahwiga § 8 tähendatud trahwi kahelkordse suuruses ja peale selle kinnipidamisega parandusmajas.

§ 11. Salatauba väljaveos süüdlane langeb § 10 nimetatud karistuse alla ka sel korral, kui ta: 1) weoloomadega ehk hobustega kaupa wälja wedas wõi katset selleks tegi, tolliasutustest kõrwale hoides ehk 2) salakaupa isearanis selleks kissestatud ruumides warjas ehk ühte kaupa teise kauba jaoks väljaantud tolli- ehk muude dokumentide põhjal wälja wedas.

§ 12. Süüdlasi selles, et ta: 1) salakaupa wälja wedas mitme isikuga koos, kes kauba väljavedamist ühiselt toimetasid, tolliasutustest kõrwale hoides; 2) salatauba väljavedamisel lasteriistaga warustatud oli, — karistatakse peale salatauba äravõtmise rahatrahwiga § 8 tähendatud trahwi kahelkordse suuruses ja peale selle kinnipidamisega parandusmajas.

§ 13. Wabariigi piiridest salatauba väljavedamises koondunud salgast osawõtmise eest karistatakse peale salatauba äravõtmise ja § 8 tähendatud rahatrahwi kolmekordse suuruses, kinnipidamisega parandusmajas mitte alla kolme aasta. Sellel sama karistuse alla langewad ka need isikud, kes teadwalt niisugusest salakonnast osawõtjale peawarju andsid ehk abinõusid niisuguseks kuritahhilituks tegevuseks muresesid.

§ 14. Süüdlasi salatauba väljavedamises ehk selle katset, kui ta Eesti Wabariigi piirides wiibimisel salatauba omaniku kindlaks teeb, karistatakse rahatrahwiga mitte üle 10.000 marga, kuid igatahes mitte suurema summaga, kui pool sellest, mis salatauba wedamise eest kauba omaniku ehk iga isiktu omaniku peale langeb, kui neid mitu on.

Seadus kaupade, toidunainete ja loomade väljaveo kohta 10-werstalisje piiriäärsele maarippa ja üle riigipiiri.

(Alwaldatud Sõjainistri päewaläsus nr. 1024.)

§ 1. Kõikjugu kaupade, toidunainete, loomade ja suguloomade väljavedu üle riigipiiri ja 10-werstalisje mannermaa piiriäärsele maarippa on ilma sellekohase loata keelatud.

Märkus: 1. Kaubandus-, tööstus- ja tootlusministritele tehakse ülesandeks ühes selle seaduse wäljakuulutamisega omawahelisel kokkuleppel awaldada, mis sugused wallad 10-werstalisje maarippa kuuluvad. Neil on õigus omawahelisel kokkuleppel tarviduse korral seda määrusi isikute maakohtade peale laiendada ehk isikuid maakohti selle alt wabastada.

Märkus: 2. Kaubandus-, tööstus- ja tootlusministrite omawahelisel kokkuleppel määratakse kindlaks, mis tuleb kaubaks ja mis toidunaineks arwata.

§ 2. § 1 nimetatud asjade väljavedu üle riigipiiri sünnib wäliskaubandusnõutogu loaga.

§ 3. Kaupade wedu 10-werstalisje maarippa wõib sündida kaubandus-tööstusministri, toidunainete ja loomade wedu tootlusministri ehk nimetatud ministrite poolt selleks wolitatud asutuste loaga.

§ 4. § 1 nimetatud asjade ühest kohast teise wedamine 10-werstalisje mannermaa piiriäärsele maaribale wõib sündida: maakonna piirides selle wallawalitsuse, ja ühest maakonnast teise — selle maakonna walitsuse loaga, kust asjad wälja tahetasse wiia.

§ 15. Süüblast kauba hoiulewõtmises, kui selle juures hoidjale kindlasti teada oli, et kaup riigipiiridest väljavedamiseks määratud, kui tema Eesti wabariigi piirides wiibiwa salakauba omaniku kindlaks teeb, karistatakse rahaträhwiga kauba wääratuse kolmeordises suures, kuid igatahes mitte suurema summaga sellest, mis neil korradel omanikule määratakse eht igale üksikule omanikule, kui neid mitu on.

§ 16. § 7 järele kinnipeetud kraam jääb tolliwalitsuse hoiule, kuna § 6 järele kinnipeetud asjad kohaliku maakonnawalitsuse hoiule antakse, kuni süiteo asja otsustamiseni kohtu poolt.

Kuu aja jooksul, kohtuotsuse seadusjõusse astumise päewast arvates, müüakse kraam rekwiisitsiooni hindadega sõjawäe warustuswalitsusele eht kohaliku maakonnawalitsuse toidulusosakonnale ära, kui aga neile asju tarwis ei lähe, siis müüakse nad ära enampakkumisel.

Märkus: Kuttu rikkimised kaubad müüb maakonna- eht tolliwalitsus kohe ära, kohtu otsust ära ootamata.

§ 17. § 6 põhjal konfiskeeritud asjade müügist saadud raha jaotakse järgmiselt: kinniwõtjale 50%, selle ametkonna (wedomstwo) teenijatele, kus salakauba kinniwõtja teenistuses — 25% ja riigile 25%. Ametkonna teenijatele minew % jaotakse kõigi teenijate wahel, salakauba kinniwõtja wäljaarwatus, ühetasaselt ära.

§ 18. Kui salakaup § 7. põhjal ühes wedajaga on tabatud, siis jaotatakse konfiskeeritud asjade ja weoabinõude müügist saadud raha ja tollitrahw järgmiselt: kinniwõtjale 70%, selle ametkonna teenijatele, kus salakauba kinniwõtja teenistuses on — 15% ja riigile 15%. On aga salakaup wedajata tabatud, siis jaotakse konfiskeeritud kraami müügist saadud raha § 17 ettenähtud korras.

Märkus: Kui kraami kinniwõtjaid mitu oli, siis jaotatakse tasuks antud summa nende wahel ühetasaselt.

§ 19. Craifit eht ametnik, kes loata kraami wedamise üles andis, saab $\frac{1}{3}$ kinniwõtjatele minewast jaost, kui selle ülesandmise tagajärjeks oli kraami tabamine.

§ 20. §§ 17 ja 18 järele riigile minew % maksetakse maakonnawalitsuse eht tolliwalitsuse poolt rahaministeeriumi arwoele, muu raha aga wastawatele ametkondadele.

Märkus: Raha jaotamist ei wõi ette wõtta enne kohtuotsuse seadusjõusse astumist.

§ 21. Karistuste määramisel käesolewa seaduse põhjal tuleb kätia Wene uue kriminaalseaduse üleüldise jao eeskirjade järele.

§ 22. Tolliseaduse §§ 1065, 1067, 1068, 1069, 1070, 1071, 1076 ja 1077 kaotawad oma maksuse wäljaveetawa salakauba kohta, jääwad aga maksma siseweeetawa salakauba kohta.

Peale selle kaotawad käesolewa seaduse wäljakuulutamisega täielikult oma maksuse.

1) Tolliseaduse §§ 1164 ja 1167.

2) Rahaministeeriumi määrus 12. nov. 1919. a. tasujaotamise korra kohta salakauba kinniwõtmise eest tolli ja rannawalwe ametnikkudele ja teenijatele („R. T.“ nr. 91/92, 1919. a.).

3) Wabariigi walitsuse määrus 30. detf. 1919. a. wilja ja teiste toiduainete weo kohta („R. T.“ nr. 1, 1920. a.).

4) Wabariigi walitsuse määrus kaupade weo kohta 16. detf. 1919. a. 20=werstalisest piiridärses maaribas („R. T.“ nr. 2/3, 1920. a.).

5) Toitlusministeeriumi korraldus 23. weebuarist 1920. a. ainetes salakaubats tunnistamise komisjonide kohta („R. T.“ nr. 33/34, 1920. a.).

6) Wabariigi walitsuse poolt 19. märtsist 1920. a. wälja antud piirituse wäljaveo korra kohta käiwate ajutiste määruste § 5 („R. T.“ nr. 43/44, 1920. a.).

7) Wabariigi walitsuse määrus 19. maist 1920. a. kaupade weo kohta 20=werstalisest piiridärses maaribas („R. T.“ nr. 79/80, 1920. a.).

8) Wabariigi walitsuse määrus 23. juulist 1920. a. wilja ja teiste toiduainete weo kohta.

Üleüldine osa.

Wabadus sõjas langenute mälestuse igawestamine.

Iga rahwas, kes enesest lugu peab ja kes tahab, et ka teised temast lugu peaksid, austab ifamaa eest langenute mälestust.

Prantsusmaal maeti sõjariistade rahu päewal, 11. nov., ühe tundmata Prantsuse sõduri surnuleha Tähe Wõiduwärawa wõlwi alla maha. Inglismaal paigutati samal päewal ühe tundmata Briti sõduri leha Westminster Abbeysse, paika, kuhu rahwuse kõige suuremad surnud paigutatakse. See tundmata „sõdur“ tähendab kogu langenud kangelasi.

Londonis awati samal päewal Kenotaph — auhaud — ifamaa eest langenute mälestuseks.

Seameelega konfateerime, et ka meil langenud kangelaste mälestuse igawestamise küsimus nüüd üles on wõetud. Wõõdaläinud esmapäewa õhtuks oli peaminister Piip sõjawäe ja feltskondliste asutuste esitajad oma juure kutsunud ühisele nõupidamisele selle üle, kuidas Wabadus sõjas langenute mälestust igawestada.

Peaminister ütles:

„Meie feltskond ei tohi unustada, et meie nüüd ise peame oma ifeiseiswuse eest walwel olema ja et wana roomlaste juhtsõna „ifamaa eest surra on magus ja ilus“ maksab weel meie päewil. Ükski ilmatõrd ei ole eitanud õhwrõite austamist, kes langenud ifamaa eest. Tuletatagu meele kogu ilma wabaduse ja ifeiseiswuse eest langenutele ülesseatud mälestus- ja meeletuletusmärksid, mille siht on „mitte juure kstada midagi langenud aule, waid õpetada järeltulewaid põlwi, kuidas peab oma maa eest surema“ — nii seletab Nelsoni kolonni pealkiri Edinburghis. Kefet linna elawamat uulitsat seawad inglased üles oma „auga surnute“ — sõjalangenute mälestusamba, et igauks mõbdaminnes tuletaks meele jeda suurt õhwrõit, mis langenud toonud Britti wabaduse ja riigi kaitsmisel. Nõul. Wene-

maal on mälestusfammaste ülesseadmisi ning platfide ja uulifate ümbernimetamisi ette võetud nende ühiskute kuuljate meeste ja võitluses langenute auks. Ülgem paljundudlikud elavate vastu, kuid ärgem unustagem võitluses langenuid, kui võitluse ägedus mööbas, et tulewasele võitlusele kaswatada uusi waimustatuid, kes walmis elu jätna ühiskonna ja rahwa wabaduse kõrgete ideaalide eest.

Üks aga waja, et meie lootsime omale samuti „märklide samba“, kui Belgias, kuhu igal aastal wabaduspäewal noor ja wana, tööline ja ärimees, kokku tulewad oma austust awaldama langenutele, kes toonud kõige suurema ohwri, mis inimene tuua võib ühiskonnale — jättes tema eest elu.“ —

Sel eesmärgel nõupidamisel waliti komitee, kes suurema koosoleku kokkutsumiseks peab eeltöösid tegema. Loodame, et algatud töö lõpule wiitakse ja et meie suur ajajärgl wäärilises mälestusmärgis tulewastele põlwele ebafi antakse.

Ludendorffi sõjamälestused.

Järg.

Et toiduaineid raiskuminemise eest kaitsta, hakati muu seas kartulid kuivatama, millega mina wäga nõus olin.

Wiljakuse töstmiseks oli nõutawa hulga kunstisõniku muretsemine kohase hinnaga tarwilik.

Seda on ülem wäejuhatus igat wiisi edendada püüdnud. See oli feda tähtsam, et loomulik wäetis loomade wähenemise ja põhu puuduse tõttu ifka wähemaks jäi ja et maad ifka põhjalikumalt pidi harima hakkama. Tõime Põhja-Prantsusmaalt ja Belgiasst fosfaadid kohale ja pöörasime riigikantsleri ja riigimarandusameti poole, et lämmastikwabrikuid laiendada (Merseburg).

Hinnad pidid määrama kodumaa ametikohad. See tegewus kannatas fisepoliitiliste mõjude all. Sotsialdemokraatide kihutustöö tagajärjel maa ja maapidajate vastu, kes waeste inimeste leiba kalliks ajawat, niisama ka nii kui nii kalli eluülespidamise põhjusel ei julenud walitus hindade ülemlmäära kaugeleägewalt ja kohaselt korraldada. Suurte tööfulude tõttu ei olnud wõimalik maaharimist nii madalate hindadega jätkata, liiatigi kus pärast sõda oleks pidanud uusi töörüistu nõutama. Tagawarad ei ulatanud rahwa toitmiseks ja madalate hindade tõttu ei saadud ka olewaid tagawarasid kätte. Usjatundmata ametikohad, kes feda pidid toimetama, ei suutnud sellega korda saada. Nende tegewus mõjus fagedasti äritawalt ja wõerastawalt. Nõnda ei saanud üffil inimene ifegi feda portsjoni kätte, mis eluülespidamise puudulik oli. Wõimalust mööda püüdsid maa ja linnad ifeend aidata; salakauplemine ja tagawarade warjamine wõttis maad. Warsti polnud sel kallakul pinnal enam mingit pidet.

Jõukad mureffsid omale kõif mis waja ning weel enamgi. Kuigi see hulk kogu rahwa toitmise mõttes wäike oleks olnud, meele fibestamiseks aitas ta ometi kaasa.

Suur hulk, nimelt keffseisus, findlapalgalised ametnikud ja ohwitserid, pidid raskesti kannatama. Wäike

osa heitis hädas fuisatusele alla, suurem hulk nälgis sõna otsekohehes mõttes. Kõigile hädadele, mida keffseisus kannatas, tuli see weel lisaks. Ja ometi täitis see seisus, feda igas mõttes otse jalgega tallati, waid fides oma kohut — kuni lõpuni.

Tööliste eest kanti hoolt. Tema kohastas oma palga streikide abil salakauplemisele. Muidugi oli ka suurel osal töölistel raske seisuford. Keffseisusega wõrreldes wõisid nad ifkagi elada.

Salakauplemine muutus suuremaks fisepoliitika fuisimuseks. Ta kaswas sõja keffwusel feda rohkem, mida enam kodumaal sõjamõte kadus ja mida enam ilmifiks tulid loomulikud instinktid, millele enam midagi wastukaaluks ei olnud. Salakauplemine ja warjamine omandasid keffwalt eemaletõukawad wõrmid ja awaldasid põhjusena kui ka tagajärjena mõlemise peale häwitawat mõju. Meie sunnimajandus ühes määratud hindadega äpardas. Tootawus ei kaswanud, saadused wähenesid ifka enam ja enam, mis tuli meeste tööjõu ja wäetise puudusest ning halbadest ilmadest. Ei olnud mingisugust tagajärge kõrgema wäejuhatus eettepanekutel, et salakauplemist fatusaks tabada ühes ettewõtjate ülemlmääraste kasude ja tööliste tööpalkadega.

See on kui rumal tembutamine. Kartus põllu- jaaduste kõrgete hindade ees ajas tegelikult kogu elu kalliks ja aitas maa ja linna wahelise kuristikku suurendamiseks tuntawalt kaasa. Rahutud ollused oskasid kõigest kapitali taguda. Waenlase näljablokaad pühitjes wõidupidu, ta ei toonud meile ainult kehakifku häda, waid ka hingelikku wiletsust.

Minu erawaade kodumaa sunnimajanduse asjus fihits sinna poole, et ta wõimalikult pea, mõne toiduaine poolest kofe, kõrwaldataks, andes maad waba-kauplemisele. Selle kõrwal arwafin ühifuste ja tootajate liitude lähemat ühendust walitususega tema abi- wäena tarwilikuks. Kahjuks polnud nad igalpool tarwilikult arenenud. Kõige pealt pidid aga hinnad mõnele ainete eest kõrgemad olema ja õigemal ajal findlaks määratud, nii et põllupidaja neid oleks wõinud arwesse wõtta. Selles mõttes rääkis ka minuga ühel arwamisel olew findralintendant sõjatoitlusametiga. Näib, nagu oleks Inglismaa oma hindade alammlääraga paremini toime saanud, fesi seal kaswas tootawus haruldaselt.

Põllumees tegi tööd. Iseäranis filmapatfwalk töötas suurmaapidaja. Isamaa pidi jälle aru saama, et nagu sõjawägi korra aluspõhi on, niisama ka põllumajandus meie majanduslife, igatahes ka meie poliitilise elu alus on. Seda oleffime pidanud enne sõda filmas pidama, fhis oleks nii mõneski asjas keffgem olnud. Hooletusesse jäetud nüüd tagant järele aidata on riigi kõrgem ülesanne, intensiifwne majapidamine põllumehe kohus.

Sõjatoitlusameti mõlema presidendiga, herrade v. Batocki ja v. Waldowiga, rääkifin sellest mitu korda ufaldawalt. Kõige oma lahkiminekute peale waatamata awaldus neis mõlemas ometi raske wastutustunne, raudne kohuseftruudus ja fügaw ifamaa armastus.

Sõjawägi aitas fagedasti ifamaad. Suurte jõupingutuste tagajärjel, mis temalt nõuti, polnud tema seisuford kodumaa omast mitte parem. Minu fise- mife tundmuse järele oli rahwas ja sõjawägi igas asjas üks. Selles mõttes töötas ülem wäejuhatus alatafa. Berliinis kuulus ajuti arwamine, et rah-

was ja sõjawägi kaks eraldi koha olewat, kel igalühel oma kōht. See waade oli minu filmas ainult kurbade lõenduseks, kui wähe kodumaal sõda mõisteti. Raske südamega pidi ülem wäejuhatus sagedasti ajutiseks sõjawäe liha, leiva, kartuli- ja raswaportsjonid niisama ka kaera- ja heinaosad wähendama. Me tegime seda, et rahwast toetada ja sõjawõimuliseks hoida. Kuid ka tootlusametis leidsime täie arusaamise selle kohta, et wäe tarwidused ja liinisoldati nõuded kõige suuremat tähelepanu teeniwad.

Kuigi mees temale määratud portsjonid korralikult kätte sai, siiski polnud sellest igaford küll. Toit oli liig üksluine. Sagedasti kuulsin selles asjas wäejuhatajate kaebusi, kuid ei saanud aidata. Kodumaal olewate ja liinwägede täienduseks määratud sõjawägede tootmine oli puudulik ja see andis põhjust rasketele korratustele.

Matusasjad läksid ifka haruldasemaks.

Hobustega oli kõige halvem lugu, nende toit oli hoopis puudulik; wilja oli wähe, heinu kawa aega raske saada.

Wäljaintendantuuril oli alguses suurte raskustega wõidelda, sest ametnikud olid rahuaegsete oludega harjunud. Ametnikke oli ka wähe. Pärast saadi oma wastutusriika ülesandega paremini toime. Undumuse ja ennastalgamisega tehtud töö oli wäejuhatusetele kui ka wäele raske.

Ülema wäejuhatusete organide kaastöötamine sõjaministeeriumi walitsusdepartemangu direktori kindral v. Oweniga, kes oli Lütichi all minu kaaswõitleja, ja sõjatootlusametiga oli alati kõige sobikam. Siin walitses teineteisele wastutulemine. Rahuaegsete hoolituspatte — puudulik majandusline ettemalmistamine sõjaks ja tagawarade puudumine — ei saanud enam heaks teha.

Me toetasime kodumaad autode ja weoriistade muretsemises warustamise otstarbel, nimelt materjali ärandedamisel suurte linnade walfalitest. Et seeläbi sõjawäes raskused tekkisid, sellega leppisime. Soldatite töölelastmine põldude koristamiseks sündis suuremal arwul kui määratud. Kartulite wedu kergendati wagunite muretsemisega.

Ofupeeritud maad kergendasid tootlust. Etapiinspektiooni kaudu tarwitati neid nimelt liha muretsemise mõttes ja ka põlluharimist püüti asjatundwalt juhtida. Seal, kus sõjawägi kauemaks peatama jäi, haris ta ise hoolega maad ja korjas wilja. Sagedate wahelduste tõttu ei tulnud sellest aga suuremat wälja. 1917. a. hoidisid meid Rumeenia, Austria-Ungari ja Konstantinoopol wee peal.

Belgia toitmiseft olime liitriikide tegewuse tõttu wabastatud.

Erapooletu wäljamaa, nimelt Daani, Hollandi ja Schweitsi andsid suurel määral aineid. Kaupade muretsemisel tarwitatakse iseoma korraldust, mitte aga wastawa maa elanikke, nagu seda liitriigid toimetasid, mille tagajärjel elanikud teenistust leidsid. Kas põhjendatult wõi põhjendamata, kuid see sünnitas suurt pahameelt niihästi erapooletu wäljamaal kui ka lepinglaste juures ja lõpuks ka sisemaal.

Austria-Ungari tootlusüksimus oli alatasa haruldast pingul. Ungar oli warustatud; tema wõitis oma peale küll suure hulga f. ja f. wäe toitmise, kuid Austriat ei aidanud ta, see nälgis. Tšehhi [maapidajad ei annud aineid Saksa foost elanikkudele, kes wae-

semis paigus elasid. Lisaks oli weel Austria kohmakas walitsusüksusteem, mis kõigi drafooniliste seaduste peale waatamata midagi kofku ei suutnud wõtta ega ka siglaselt jaotada. Unustamatuks jääb mulle, kuidas üks kõrgem Austria tootlusametnik mind palus, et ma temale tootlusüksimuses Ungari wastu abiaks oleksin. K. ja f. sõjawägi nälgis osalt, niisama ka Austria sakslased, nimelt Wien.

Põlluharimise arenematusete peale waatamata oli Bulgaaria seisuford parem, aga siin oli walitsusüksusteem mada; wäe moonakohtade fisesead oli halb, sõjawäe tootmine iganud põhjusmõtetele asetatud. Sõjawägi kannatas sagedasti puudust. Ometi wõis loota, et Bulgaaria end lõpuks ise aitab.

Türgi tootlusüksusteem oli läbi ja läbi hukas, maa-harimine algilises seisukorras, raudades alles tundmata. Põllutööminister v. Schorlemer tegi katset Türgi põllupidamist tõsta, kuid Türgi walitsus ei awaldanud siin mingit õiget arusaamist ega pilku. Nõuti mootoratra, et suuri maalahmakuid ümber kända, aga et kogu tegewuse kohta midagi põhjalikumat läbi wiia ja tootawust suurendada, selle peale ei mõtlenud keegi. Seega tarwitas Türgimaa, iseäranis Konstantinoopol, abi.

1916. a. sügisel tekkis mõte, kesttootlusametit neljilepingu piirfonnas Saksa juhatusel asutada.

See mõte oli ukutaw. Kuid üksikutes riikedes olid tootlusolud wäga lahkuminewad; ühesuguseid toiduportsjone poleks kuidagi wõibud maksma panna. Lõpuks oleksid kõik Saksamaa kulul elanud. Oigusega maeti see kawatus maha.

V.

Rumeenia wõi õigem Walachia suurt tähendust sõjapidamises on juba eespool mitmetpidi puudutatud. Me pidime nüüd selle, mida tarwis, kofku korjama ja tarwitajale kätte muretsema. Rumeenias ja ka Dobrudshas seati korralik walitsus sisse. Selle filmapaistwa osa kohaselt, mis Saksa wäed Rumeenia wõitumises etendasid, püüdsin ma selle maa walitsusest sakslaste kätte koondada. Meie lepinglaste iseäralduste ja nende asjaajamise korralduse tõttu oli see paremaks kindlustuseks, et sõjamajanduslised nõudeid kestwalt filmas peetakse. Lepinglased olid sellega rahul.

Bulgaarlaste paigutamine kogu Dobrudshasse ei käinud meie kawatusetega kofku. Selle osa, mille Bulgaaria Balkani sõja ajal Rumeeniale ära oli annud, wõttis ta 1915. a. sügisel kohe oma kätte. Sellega oli asi efiotsa korras. Ulejäänud Dobrudsha ühes Tšernawoda-Konstantza raudteega Bulgaaria kätte andmine oleks selleaegse seisukorra juures wiimase suure kaubatee, mis Kesk-Euroopast Türgimaale wiis, tema wõimusesse wiinud, sest juba waremalt kontrollerais ta üle Saloniki ja Sofia minewaid teesid. Meile oleks see Bulgaaria monopolne seisuford kaubanduslisset raskusid sünnitanud. Juba Austria-Ungari egoistilise talitamise tõttu kannatasime küllalt. Dobrudshas käisid Saksa huwid Türgi ja Austria-Ungari omadega kofku. Selle peale waatamata waliti Wienis Bulgaaria üksimuste arutamisel ifka selgusetat seisukoht. Sellepärast polnud kindel, kuidas f. ja f. wäe peajuhatus toimetama saab. Minu waade käis teatud mõttes Bulgaaria tulude wastu. Rahulduseks oli mul see, et kõik lepinglased selle poolt olid, et Dobrudshas Saksa etapiwalitsus korraldataks. Ta

Kuulus v. Mackenseni väerühma juhatus alla ja ulatas wanast Rumeenia Dobrudsha piirist lõuna poolt kuni umbes 20 km. põhja poole Tschernawoda-Konstantša raudteed. Ülejäänud osa jäi 3. Bulgaaria wäe operatsiooni piirkonnaks ja kuulus sellepärast tema alla.

Bulgaarlased walmistasid Saksa ametiwõimudele, kelle eesotsas kindral Kurt v. Unger seisis, Dobrudshas peagi suuri raskusi. Ka tulid nad ülema wäejuhatusesse. Bulgaaria soowidele, et maawalitsemine etapipiirkonnas tema kätte antaks, olin kindlasti wastu ja selles toetasid mind ka Saksa ametikohad, kes julgelt meie lepinglaste egoistilise talituswiisi wastu wõitlust pidasid. Muudugi pidi maawalitsemine selle all kannatama, aga kindral v. Unger ja tema Saksa etapikomandandid muretsesid selle eest, et Konstantša rikkalikud õlitagawarad kui ka teised tooresained korralikult etapipiirkonnast wälja toimetati ja selle läbi tarwituse leidisid, mis wastas meie ja lepinglaste tuludele. Maad hariti nõnda, nagu see walitsewail raskeil oludel wõimalik. Kui Bulgaaria sõjawägi Dobrudshast ülespidamist ei saanud, mida seal oleks wõidud tootada, siis on see tema oma ja Bulgaaria walitsuse teguwiisi süü.

Etapipiirkonna elanikud leidsid meilt kaitset kuni sõja lõpuni. Selle maakonna lõunapoolse osa täielikku üleandmist Bulgaariale Bukaresti rahu põhjal ei wõidud teostada.

Bulgaaria 3. sõjawäe piirkonnas tingisime omale õiguse tooresaineid kofku osta. Bulgaarlased tundsid, et nad seega kahju said, ja walmistasid palju raskusi.

Walachia walitsemine korraldati Austria-Ungria mõjuwal osawõtmisel. Iseenesestki mõista, et see mõnus polnud. Aga me pidime sellega leppima lihtsal põhjusel — Saksamaal puudus jõud kõike ühinda teha. Austria-Ungari ametikohad ei teinud me elu mitte kergeks. Austria-Ungari kartis Saksa mõju süwenemist Rumeenias ja sellepärast püüdis ta omale kõiksugusid eesõigusid muretseda. Ka Bulgaaria tegi walitsemisele raskusi, talitades üsna omawoliliselt. Türgimaa oli lojaalne.

Walitsusel oli nimeks „sõjawäewalitsus“ ja ta seisis kindralfeldmaršchal Mackenseni, seega ühes ka ülema wäejuhatus all, mitte aga ei kuulunud ofseteed keisri wõimusesse, nagu kindralkubernerid, walitseministeriumi mõju pandi tähele. Sõjakuberneriks sai kindral Tüllf v. Tscheppe ja Weidenbach, kes 1915. a. algul selle Poolamaa osa üle oli walitsenud, mis wäljaspool operatsioonipiirkonda seisis. Tema staabi ülemaks oli esiteks kindral v. Bergmann, pärast ooberst Hentsch, kes Rumeenia sõjakäigu ajal v. Mackenseni ülemkortermeisteriks olnud ja walitsustechnilistes ning majanduslikes küsimustes terawat pilku awaldas.

Sõjakubernerit all seisid Saksa ja Austria etapikomandandid.

Sõjakubermang ei mahutanud endasse terwet Walachiat, kitsas riba oli jäänud 9. ja Donau sõjawäe etapi ja operatsioonipiirkonnaks. Kuid kogu maad walitseti ühiste põhimõtete järele.

Rumeenia ametnikud ja kohtunikud olid enamiste paigale jäänud; kus nad ära olid läinud, wõidi rumeenlastest asemikud neile leida. Sellepärast moodustasid walitsuse ülesanded lihtsamaks, kui omal ajal ida ülemkäsitaja wõimupiirkonnas, ja nad olid

peaasjalikult majanduslist laadi. Nad olid ainult sõjapidamiseks tähtsad. Sõjakubernerit staabi kofkuseadmisel ja etapikomandantide walikul peeti tarwitusi filmas.

(Järgneb).

Ajakirjanduse ülewaade.

Kõrgemate sõjawäelaste autasu asjus

kirjutab Jaan Soots „Päewalehes“:

Nagu teada, otsustas endine walitus kõrgemate sõjawäelastele maad eluaegselt tarwitamiseks anda. Njutawa Kogu enamuse tunnistas selle teo seadusewastaks. Walitus luges seda enesele umbusalduse awalduseks ja lahkus ametist. Ajakirjandus märkis, et walitsuse kriis, mis meil poliitiliselt ja majandusliselt wäga kahjulik on, on tehtud mitte põhimõtte, waid taju wormi, see on peenuste pärast.

See märkus, kui ka asjaolu, et üleminekumormeli wiisid läbi sotsialdemokraadid, sunnivad meid A. K. teguwiisi analüseerima. Nimelt on teada, et omal ajal sotsialdemokraadid hakkasid sulesõda Joh. Pitta wastu, ja kui trükit kontroll wabariigi admiraali kohta huligaanilisi wemmawärsseisid läbi et lastud, hakati trükit kontrolli peale tormi jooksema. A. K. oma enamuses tunnistas trükit kontrolli tegevuse õigeks, kuid et neid sõjawäerühmitasid haawawaid sõnu, mis selle asja arutamise juures kõrgelt kohalt oli üteldud, tagasi ei wõetud, jät ülemjuhatus juba sisseantud lahtumise palwe juure kindlaks ja lahkus. Pärast, juwel, kirjutas „Sotsialdemokraat“ et Pitta olnud õieti ettekäändeks, kuna lööl ülemjuhatus (seda muudugi warjunimega nimetades) pihta olla sihitud.

Küsiugune parteide teguwiis, kus Njutawas Kogus ühe ettekäändel teist tehatse, õigustawad meid ka käesolewal juhtumisel asja rewideerima, küsimust üles seades, kas eht ka siin pole meil tegemist ettekäändega ja kas wastuwõetud sotsialdemokraatide üleminekumormelilt küllalt otsekoheseks wõib nimetada.

Seaduslikest küljest waadates kujunes asi nõnda, et meie maaseaduse meistrid ja selle redigeerijad juristid olid maaseaduse nõnda kofku seadnud, et teised juristid sellest kahel wiisil hakkasid aru saama, nimelt rahwerafond ja walitus nõnda, et pärandatawaks tarwitamiseks ei tohi kellegile isikule rohkem maad anda, kui normaal-talu, ajutiselt tarwitamiseks wõib aga rohkem anda, tõberafond ja pahempoolsed aga nõnda, et ka ajutiselt tarwitamiseks ei wõi rohkem anda kui normaal-talu.

Kui parteid niisugustest mõtete lahtuminekutest ilma walitsuse kriisita üle oleks tahtnud saada, siis oleks selleks 2 teed wõinud leida, nimelt oleks wõinud wastu wõtta umbes sarnane üleminekumormel, nagu juba lord oli praatsiseeritud, seletades, et parteid walitsuse teguwiisi küll õigeks ei kiida, kuid et mitte kriisi sünnitada, siis nad wastu ei healeta. Selle juures oleks walitsuse otsus aga jõusse jäänud. Ei tahetud ka seda, siis oleks teine peasetee wõidud leida. Nimelt on meil riigikohus sarnane asutus, kes seadusi peab seletama, kui neist mitmel wiisil aru wõib saada. Annud asja riigikohu seletada, ja kui walitus selle seletuse wastu oli ekkinnud, oleks ta pidanud oma otsuse tagasi wõtmo, mis temale ka haawaw ei oleks olnud, sest et riigi-

kohtu alla enmast kõll peawad painutama. Et aga kumbagi neist teedest ära ei lastutud, siis on õigus oletada, et enamusparteid põhjusemõttelikut olid otsustanud walitjusele umbusaltuust amalbadada ja sõjawäelastele maaandmise küsimus oli selle juures ainult ette-
käändeks. Kui uute maakondade afutamine, ofa kulla müümine ja 700 miljoni eest paberiraha wäljalastmine, mis kofku ilka tähtsamad on, kui autasu küsimus, ilma Njutawa Roguta ofustati ja kriisi põhjuseks ei ole, ei wõi siis ka seda autasu küsimus olla, küll aga wõib sellele ette-
käändeks olla. See oletamine kinnitatakse laudselt ka selle naeruga, millega peaministri ja põllutööministri kõned wästu wõeti, mis küllalt selgesti ütles: rääkige mis tahes, teie walitus on lõpetatud.

Tõsist kriisi põhjust on tarwis ofstida üleülbises rahulolematuses walitjusega ja poliitilistes sammudes enne uusi walimisi, et enesele rõhkem heali kindlustada.

Sotsialdemokraatide ette-
käänete poliitika õigustab meid ka küsima, et kas see partei üleülbise põhjusemõtte-
lult autasu poolt on, eht üteldakse seda ainult takti-
listel põhjustel, kuna tõsist autasu peale ei mõeldagi?

Asi seisab selles, et seaduse andmise algatus pole meil mitte üksi walitjusele, waid ka Njutawal Rogul. Ja et õppuritele ja sõduritele autasu oli lubatud, siis tekkis sellega ka wäejuhtide autasu küsimus. Ei olnud see rahwasaadikutele küllalt selge, siis oli asi ometi

ülemjuhataja poolt omal ajal konkreetlikult üles wõetud. Kui ülepea oleks tahetud autasu anda, oleks ülem-
juhataja ettepanet pidanud tõuaks saama, et Njutawa Rogu sellekohase seaduse oleks wälja töötanud eht wä-
hemalt mõne projekti ettepanekut nõudnud. Wiimaks weel on juba kewadest saadik maaandmisest ajalehtedes sõnumeid olnud. Muu seas termitas „Waba Maa“ kewadel walitjuse ofust, et ühele kõrgemale sõjawäelasele on mõisa tarwitada antud. Kui oleks tahetud mingit autasu anda, oleks ifkogi mõne sellekohase seadusega hakkama saadud, nagu selle maaseadusega, millest kahel wiisil aru saadakse, hakkama on saadud. Ja nüüdki ei tehud autasu seadust, ega kästud ka walitjusele teha. Sellest kõigest wälja minnes, parteide ette-
käände poliitikat filmas pidades, peab oletama, et wä-
hemalt sotsialdemokraadid ja nendest pahemal pool seisjad on üleülbise autasu wästu, misjugasel kujul see ka ei antaks, ja sellepärast ei wõi wästuwõetud wõr-
melit küllalt ofketohejeks pidada.

Õma aritklik „Maaandmisest kõrgematele sõjawäelastele“ toonitafin mino, et selle autasu küsimuse riit-
line tähtsus seisab selles, kuidas tulewased wäejuhid rahwa tãnu saawad hindama ja kui palju see neile ergutusjeks saab olema tänuliku eht tãnamata rahwa heaks töötada.

Wastutaw toimetaja: kindralstaabi polkownik Tõrward.

Wäljaandja: Sõjawägede staab.

Osatõhisuse „ENERGIA“ INGLISKEELE KURSUSED

Ingliskeele tähtsus rahwuswahelises kultuurilises ja kaubanduslises läbikäimises on määratu suur ja kasvab iga päewaga weel suuremaks. Ka Eestis on nüüd Ingliskeel koolide õpekawas esimesele kohale paigutatud. Ingliskeele tundjaid hakatakse nõudma kaubanduse ja tööstuse, tehnika ja pedagoogika alal. Sellele tarwidusele wästu tulles on Osatõhisus „ENERGIA“ Ingliskeele kursused awanud. Õpetajaks on Wabariigi Sõjakooli Inglise ja Prantsuse keelte lektor al.-polkownik Ed. Willmann.

Esialgu on kawatsetud 2 gruppet:

Gruppe A on nende jaoks, kes edasi on jõudnud, nii teoorias, kui ka praktikas ja häädamises. Gruppe B on algajatele ja nendele, kes häädamises puudulikud, sest häädamise peale tuleb kõige suuremat rõhku panna selles teadmises, et põhjalik kirjaliku ingliskeele tundja ja isegi rääkija ei saa eht inglase rääkimisest sõnagi aru, kui tal kogemused häädamises puuduwad. ENERGIST.